

U idelanim uvjetim trajali još samo go

Piše: Marija KNEŽEVIĆ

Filmići koje je naručila Turistička zajednica i koji su najavljivali sezonu na izmaku ostavili su pozitivan dojam za domaće ljude i imali su jako puno gledanja na internetu. Obuhvatili su zadarsko kulturno naslijeđe i ponudu, a vješta kamera zavirila je u sve kutke Poluotoka. Ipak, imali smo dojam da nam nešto nedostaje. I nismo morali dugo razmišljati.

Crkva sv. Krševana zatvorena je od travnja 2008. godine. Od tada je sa tri strane (a četvrta je ionako spojena sa zidom nekadašnjeg samostana) u skelama. Na skelama su mreže, većinom rasparane, a pred glavnom fasadom građevinski materijal na hrpi, miješalica, nekoliko komada alata... Kao da su radovi stali, a dojam toga upotpunilo je nedavno pomicanje ograde kako bi se oslobodio pristup kipu Petra Zoranića.

No, čini se da to ipak nije tako. Radovi su, naime, bili obustavljeni za vrijeme turističke sezone, no nastavljeni su prošli ponedjeljak.

Krovište crkve u potpunosti je zamijenjeno novim, i ono nad glavnim i ona nad bočnim brodovima. Promijenili su drvenu krovnu konstrukciju, postavili izolaciju i zamijenili kupe kanalice. Obnovljeni su i stražnji i prednji zabat, odnosno povišeni dio bočnog broda.

Voditeljica radova na sv. Krševanu je Anastazija Magaš u ime Konzervatorskog odjela u Zadru.

- Nakon toga krenuli smo s restauratorskim radovima obnove pročelja crkve. Ono je izgrađeno od velikih kamenih klesanih blokova i u gornjoj

Radove na krovu crkve sv. Krševana vršio je prije više od 100 godina Ćiril Metod Iveković, no oni tada nisu dovršeni jer nije riješen problem vlage koji on je prije tri godine došao "na naplatu". S radovima se u ovom stoljeću započelo 2008. godine u travnju kada je krov počeo ozbiljno prokišnavati. Kupa se pomakla, a postojala je i opasnost da za jake nevere ili vjetrovi komadi padnu na ulicu i nekoga ozlijede

Gusta šuma skela omogućuje sigurne radove u crkvi

Freske na restauraciji

Usporedo s radovima na zidovima i krovu crkve, u tijeku su i restauratorski radovi na restauraciji fresaka koje izvode stručnjaci iz Hrvatskog restauratorskog zavoda. Početkom godine u potpunosti su završili restauraciju romaničke freske "Preobraženja" koja se nalazi na zabatu začelnog zida. Krajem ovog mjeseca doći će stručnjaci doći će opet stručnjaci za restauraciju fresaka, a ovaj put će raditi na onima u sjevernom brodu. Tamo se u apsidi nalazi freska sv. Kuzme i Damjana.

- Nadamo se da će sljedeće godine u potpunosti biti završena obnova fresaka. Restauratorski zavod financira Ministarstvo kulture i novac koji je odobren za ovu godinu neće biti dovoljan za dovršetak radova, ali od novca koji bude odobren za iduću godinu mogu se završiti, kaže Magaš

od 100 godina Ćiril Metod Iveković, no oni tada nisu dovršeni jer nije riješen problem vlage koji on je prije tri godine došao "na naplatu". S radovima se u ovom stoljeću započelo 2008. godine u travnju kada je krov počeo ozbiljno prokišnavati. Kupa se pomakla, a postojala je i opasnost da za jake nevere ili vjetrovi komadi padnu na ulicu i nekoga ozlijede.

- Na crkvi ima još dosta posla. Pod je u izrazito lošem stanju i tražit će velike radove.

Radovi na pročelju su gotovi, osim onih na glavnom i bočnom portalu

zoni ima plitku galeriju i monumentalni portal te još dekorativnih dijelova, pa smo ga pažljivo očistili i restaurirali dijelove koje je trebalo restaurirati.

Radovi na pročelju time su gotovi, osim onih na glavnom i bočnom portalu koji su iznimno vrijedni i koji će se restaurirati naknadno. Ti radovi su bili uvod u radove na konstruktivnoj sanaciji zidova. To se najbolje vidi po ulasku u crkvu u kojoj se već neko vrijeme nalazi gusta šuma skela, koja je i našu sugovornicu podsjetila na neka djela suvremene umjetnosti. Tamo se obavlja injektiranje zidova, trenutačno pročelnog zida. Južni je već injektiran, dok je sjeverni tek na redu. Injektiranje je "ubacivanje" žbuke u zidove pod pritiskom.

Vlaga dolazi iz zemlje

- Ako to financijska sredstva dozvole krenut ćemo u restauratorske radove vanjskog lica južne fasade crkve, onu prema nekadašnjoj crkvi sv. Tome odnosno donedavno Zagrebačkoj banci.

Radove na krovu crkve sv. Krševana vršio je prije više

Pročelnica Konzervatorskog odjela Anastazija Magaš

Što ćemo dalje s tim, hoćemo li odmah nastaviti ili napraviti pauzu, moramo najprije vidjeti sa vlasnikom, zadarskom Nadbiskupijom, koja je uz Ministarstvo kulture najveći financijer radova, kaže Magaš.

Stotinu godina manjih zahvata

Zanima nas kad bi, u idealnim uvjetima, svi najavljeni radovi na crkvi mogli biti gotovi i kad bi crkva mogla biti dostupna za razgledavanje, održavanje koncerata i neko-

maci a g, tn

'I PROČELNICA ANASTAZIJA MAGAŠ:

i radovi bi linu dana

liko misa koje se u njoj godišnje održavaju.

- Teško je reći jer ne znamo još što nas čeka. Crkva je puna vlage iz zemlje. Kad se ukloni pokrov od kamenih ploča treba napraviti arheološka istraživanja, a nemamo pojma koliko bi ona mogla trajati. Tek kad ona budu gotova trebamo vidjeti kako ćemo sanirati pod. Ne znamo još jesu li uzrok vlazi podzemne vode ili more koje probija do crkve... Sve skupa može trajati nekoliko godina, a u idealnim uvjetima može trajati i manje od godinu dana. To bi bilo kad arheolozi ne bi našli ništa jako zanimljivo, odnosno u slučaju da je Iveković sve uklonio i istražio i da voda nije problem.

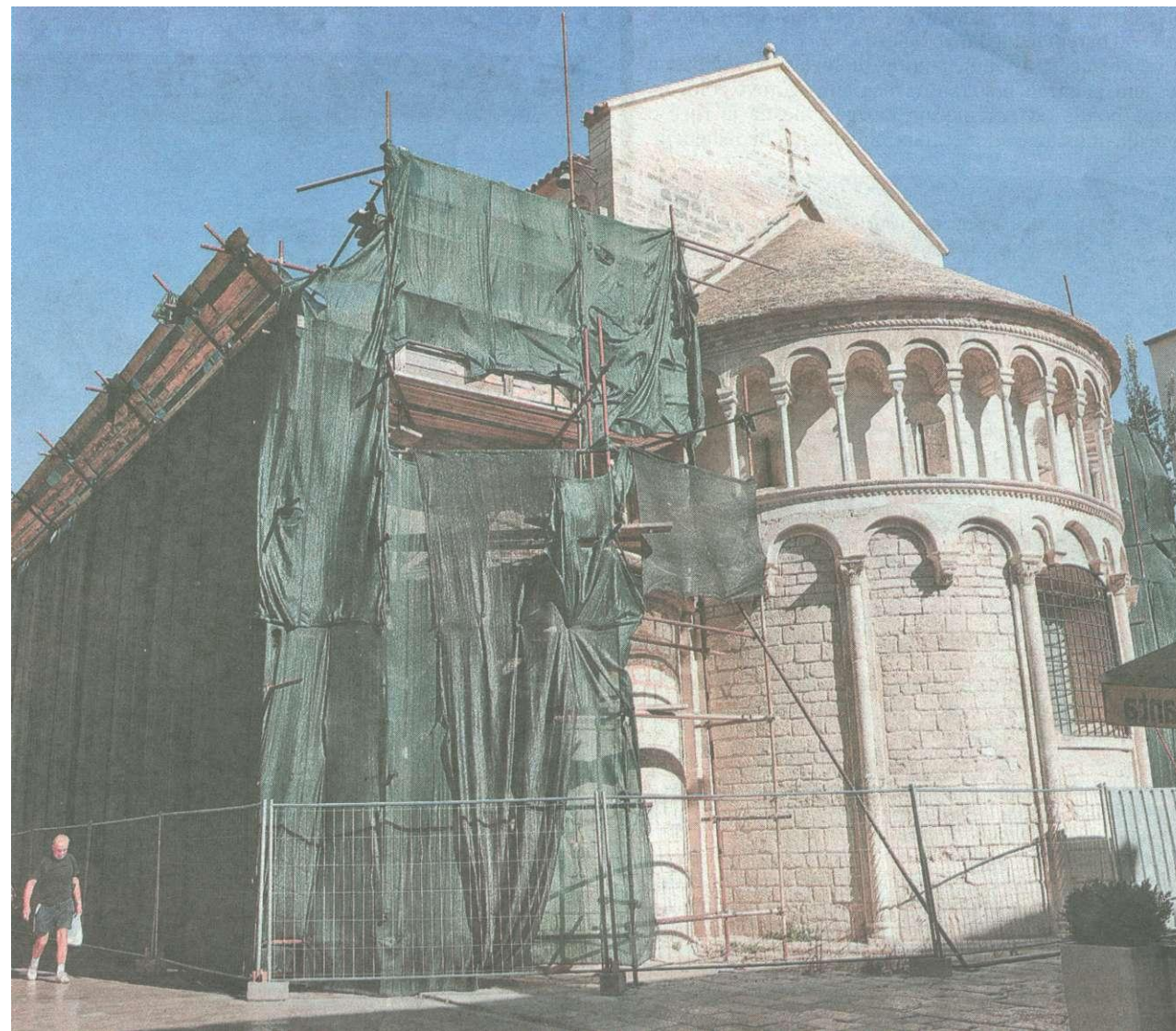
- Naši financijeri za radove su Nadbiskupija i Ministarstvo kulture. Kad se završe radovi za ovu godinu za koju su osigurana sredstva onda ćemo, kao i svake godine, i za sljedeću aplicirati na natječaj Ministarstva, a dosad su nam svake godine odobrili sredstva/kaže Magaš i dodaje:

- Crkva je velik i vrijedan spomenik. Na njoj su se stotinu godina radili samo manji zahvati. Ona po svojoj važnosti zaslužuje da se obnovi pristupi maksimalno oprezno i da se ne brza. Sve radove obnove moramo izvesti pažljivo, kvalitetno i temeljito.

I prije nego je počela obnova mise su se u sv. Krševanu održavale rijetko, na dan sv. Krševana i na Staru go-

PROR EMIL HILJE SA ODJELA ZA POVIJEST UMJETNOSTI:

Crkva sv. Krševana je najljepši i najreprezentativniji svomenik

Iako tako izvana ne izgleda, radovi na sv. Krševanu traju, a skele bi trebale biti maknute do kraja ove godine

zrele romanike u Hrvatskoj

Profesor Emil Hilje sa Odjela za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru smatra da su glavni razlozi sporosti radova financiranje koje ide u godišnjim etapama, kao i to što crkva nije u funkciji.

- Većina spomeničkih cjelina, recimo u Italiji, održava sam sebe. Kod nas taj model ne funkcionira. Nema spomeničkog poreza. Postoji spomenička renta ali ona je prebijedna da bi na toj razini mogla funkcionirati. Mi bismo se prvi pobunili kad bi kava na Forumi koštala 50 kuna jer tu kavu ionako ne piju stranci, nego mi. Kava na Forumu košta jednako kao i na Stanovima. Kava ispred San Marca košta 5 ili 6 eura, a u predgrađu Venecije 1 euro, ali nijedan stanovnik Venecije ne pije kavu na Piazz San Marco. A zašto crkva nije u funkciji? Tužna je istina da u ovom gradu nema onoliko vjernika koliko ima crkava, kaže Hilje.

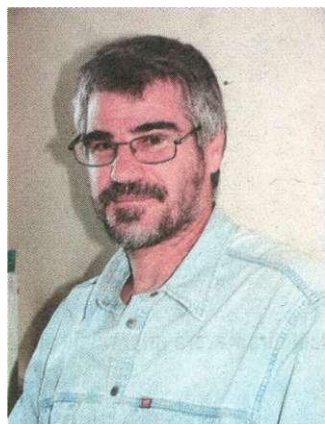
Najljepši i povjesničarima umjetnosti najzanimljiviji arheološki dio crkve su apside koje su ranije obnovljene i prije par godina zabljesnule bjelinom kamena.

- Crkva sv. Krševana je najljepši i najreprezentativniji spomenik zrele romanike u Hrvatskoj. Građena je po uzoru na katedralu sv. Stošije i malo poslije nje. Artikulacija apsidalnog prostora je u likovnom smislu čini jedinstvenim spomenikom u Hrvatskoj. Jedino katedrala i crkva sv. Krševana mogu biti al pari romaničkim građevinama u Europi. S tim da je sv. Krševan sačuvao izvorni izgled iz 12. stoljeća, a katedrala je pregrađena i danas nema izvorni izgled. Crkva je možda šuplja, prazna i beskorisna, ali nije nebitna. U sv. Donatu se održavaju koncerti, izložbe, tamo se pjeva i svira ali sv. Krševan ima oltar na kojem se može držati misa i ne možete tu crkvu sad pretvoriti u kazalište lutaka, ističe Hilje. Ipak, spomenuti talijanski model osim poreza funkcionira i po principu plaćanja ulaznica u crkve, klaustre, krstionice...

- Jedno dvadeset godina sam ja zastajao ispod našeg zvonika nakon što je Pavuša (prof. Pavuša Vežić, op. a.) uredio skale da se može popeti, i mislio koliki novci godišnje propadaju zato što nisu bili u stanju tu staviti jednog čovjeka s kartama ispred vrata.

I on se slaže da obnova treba ići onoliko sporo koliko to stanje sam crkve zahtjeva.

- Držim kolegij romanike i vodim studente i ne mogu im pokazati apside sv. Krševana. Ali to je tako, treba biti strpljiv. Pa portal crkve sv. Marka u Zagrebu preko 20 godina bio je sakriven skelom. Čim su je skinuli išao sam ga fotografirati da ga mogu studentima pokazati na nastavi. U crkvi sv. Krševana je prekrasan oltar. Kolegije prije par godina trebala neka mjera i ja sam se išao popeti, ali s takvom panikom jer se svaki kamen klimao. No tako je klimava bila i katedrala prije obnove pa je sad u odličnom stanju, kaže Hilje.

J sv. Krševanu su se povremeno održavali koncerti, poput ovog violonista Stefana Milenkovića i Zadarskog komornog orkestra na Glazbenim večerima 2007.

Mise su se u crkvi održavale na dan sv. Krševana 24. studenog koji je ujedno i Dan grada, te na Staru godinu

dinu, te nekoliko koncerata godišnje.

- Meni je žao što skela smeta i turističkoj sezoni i građanima Zadra, ali vjerujem da će se nakon radova u ovoj godini moći ukloniti ova skela pa će crkva biti pristupačnija i oslobodit će se ulični prostor. Kad su bila bolja vremena onda se moglo i pitati Grad da da neke novce da se radovi ubrzaju, no sad od toga nema ništa. Ministarstvo je ove godine dalo značajan iznos, 800.000 kuna za građevinske radove i 100.000 kuna za freske i nikad takav iznos nismo dobili za obnovu neke crkve u Zadru. Sad nam je u planu završiti injektiranje, ali da imamo više novaca radili bismo i nešto drugo što ne ovisi o restoratorima, zaključila je Magaš.